
INTRODUCCIÓ

Des que el 1989 es varen publicar les actes del congrés celebrat un parell d'anys abans, a Girona, sobre la cultura, la literatura i la llengua del barroc, amb aportacions destacades d'Albert Rossich, Modest Prats, Pep Valsalobre, Francesc Massip, Kenneth Brown, Pep Vila i així fins a trenta-una (*El barroc català*, Barcelona, Quaderns Crema, 1989), l'interès per aquell període i per l'edat moderna en general no ha fet més que augmentar entre els estudiosos de les terres de llengua catalana i de fora. En aquest sentit, l'any següent, aquesta mateixa revista, sota la coordinació de Miquel Nicolàs, dedicava un volum monogràfic a la «Llengua i literatura de la “Decadència”», amb aportacions de Josep Romeu i Figueras, Albert Rossich, Vicent J. Escartí, Joaquim Martí Mestre i altres.

Onze anys després, el 2001, *Caplletra* tornava a dedicar un volum a aquest període —desterrant definitivament el concepte confús i pejoratiu de *decadència*—, sota el títol genèric de «Literatura i cultura a l'edat moderna», ara coordinat per Vicent J. Escartí. Allà s'aplegaven aportacions encara molt vàlides de P. Valsalobre, E. de Ahumada, V. J. Escartí, M. Conca i J. Guia, A. Rafanell i F. Feliu, J. Martí Mestre i E. Casanova, entre algunes altres. Com hem vist, no era la primera vegada que des de les terres valencianes s'impulsava una ullada global al període, però, segurament, sí que fou el primer intent d'aplegar un conjunt d'estudis interdisciplinaris, des d'una òptica i metodologia noves i revaloritzadores d'un període que abandonava definitivament aquella etiqueta tan equívoca i limitadora.

Ara, una dècada després, *Caplletra* torna a endinsar-se en l'edat moderna però, fruit sens dubte de la major especialització a què assistim en els estudis dels «moderns», s'ofereix un acostament a una sola parcel·la temporal d'aquell dilatat interludi entre l'edat mitjana i la contemporània: el segle XVII, i a una estètica concreta, el barroc. Un barroc que hem volgut destacar com un període cultural ric i ben productiu i que, si bé sota les influències d'altres cultures —la castellana, la francesa i la italiana majorment—, no deixà de produir escrits originals i també en català, comparables en tot a altres productes que es donaven arreu d'Europa en aquell moment. Per altra banda, hem pretès que les aportacions específicament valencianes hi tinguessen un major relleu, atès que sovint, a les aproximacions més generalistes fetes des del Principat, solen restar relegades a un segon terme o, inclús, són ignorades.

A aquesta darrera intenció obeeix el treball panoràmic realitzat per Antoni Ferrando, el qual des d'una òptica literària, però també atent a les aportacions realitzades pels estudiosos de la història de la llengua, ha fet un repàs a la producció erudita i acadèmica realitzada des del País Valencià, sobre el barroc, i que vista ara sobre el paper, posa de relleu la vitalitat de l'època —molta més del que podíem sospitar fa unes dècades— i, també, l'esforç que s'ha fet, per part dels valencians, per posar de relleu obres i autors que, si en alguns casos eren conegudes i coneguts, sovint no havien estat editades o sabíem poquíssim sobre la seua història o els seus autors. Per altra banda, a aquesta tasca de recuperació de noms i d'obres en edicions crítiques i estudis, cal afegir les aportacions fonamentals de textos administratius en català i de l'anomenada literatura «popularista», que completen el conjunt dels estudis valencians sobre el barroc local, els quals, a més, de segur que obriran altres vies i generaran noves aproximacions.

Per la seua banda, Eulàlia Miralles s'acosta a la publicística catalana impresa durant la guerra dels Segadors, i aporta dades sobre autors com Gaspar Sala, Francesc Martí Viladamor, Josep Sarroca i d'altres que s'esforçaren a difondre els ideals polítics contraris als Àustria, des de Barcelona. També, per donar-nos una visió més completa, l'autora addueix dades sobre altres textos que varen aparèixer a la resta del Principat, tot i que amb molta menor freqüència que a la capital catalana. La manca de propaganda impresa a Perpinyà, Tortosa, Lleida, Girona o Tarragona cal entendre-la a la vista de les circumstàncies generals derivades del conflicte i, encara, perquè són les premses barcelonines les que monopolitzaran la publicística de la guerra. Miralles també fa un repàs als productes semblants impresos a la resta de la monarquia hispànica peninsular,

on destaca el paper de Madrid, Sevilla i Saragossa; i finalment assenyala com, des de França o Portugal, les premses d'algunes ciutats es convertiren en portaveus de les aspiracions catalanes.

Al marge d'aquests dos treballs panoràmics, aquest dossier sobre el barroc en terres catalanes se centra en dues de les veus poètiques més destacades del període a Catalunya i, per altra banda, assenyala la persistència de models historiogràfics en català a les terres valencianes durant el segle XVII.

Així, Pep Valsalobre, després de repassar la bibliografia crítica i els textos poètics que se'n derivaren, fa una anàlisi del conegut sonet de Francesc Vicent Garcia, *A una hermosa dama de cabell negre, que es pentinava en un terrat ab una pinta de marfil*. Aquesta lectura permet a l'autor ubicar el rector de Vallfogona en el seu context estètic i històric, el barroc europeu, i finalment el compara amb una sèrie de sonets equivalents, sobre el mateix motiu, produïts per autors castellans, portuguesos, italians i francesos. Tot i això, l'anàlisi permet veure que Garcia fou molt original en les solucions aportades al seu text, la qual cosa remarca la sòlida personalitat poètica de l'autor.

Albert Rossich, per la seua banda, s'aproxima a les fonts i els préstecs literaris detectats a *Lo Desengany*, de Francesc Fontanella, redactat cap al 1650. L'estudi d'aquestes fonts fa veure que l'autor era un bon coneixedor de la literatura clàssica i de les literatures més importants del seu moment, des de la castellana a la francesa, passant per la italiana. Teòcrit, Ovidi, Lucà, però també Alonso de Ercilla i Pierre de Corneille són autors que el català va tenir presents a l'hora de confegir el seu text, on també es detecten els influxos de temes populars castellans ja aprofitats per altres autors. Tot plegat, aquesta aproximació a *Lo Desengany* ens permet veure com es va anar construint el patrimoni literari del barroc europeu.

Finalment, Vicent Josep Escartí estudia i edita una anònima *Suma de la vida del rey don Jaume*, publicada a València el 1699. Per tal de situar el text, es fa un repàs a la presència de la figura de Jaume I durant el barroc, sobretot a nivell historiogràfic, i tot seguit se'ns recorda l'existència de les edicions del *Sumari dels inclits reis de València*, la darrera de les quals s'atribuí a Llorenç Mateu i Sanç. Aquells textos seguien en bona mesura l'*Epítome de la genealogia dels comtes de Barcelona*, encara que, pel que fa a la *Suma...* ací editada, es va preferir com a model l'obra historiogràfica de Beuter.

El conjunt d'articles que ací oferim, sense voluntat d'aportar cap visió global, sí que són, clarament, ben representatius d'algunes de les tendències de la investigació dels nostres dies sobre l'edat moderna i, més concretament, sobre autors, obres i

fenòmens de molt diversa mena que es van donar en el marc cronològic del segle XVII i en una estètica, la barroca, un període que, a poc a poc, anem recuperant per a la història de la nostra literatura i de la nostra cultura.

VICENT J. ESCARTÍ
Universitat de València
GABRIEL SANSANO
Universitat d'Alacant